

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

17 octombrie 2018*

„Trimitere preliminară – Mediu – Evaluarea efectelor anumitor proiecte asupra mediului – Dreptul la o cale de atac împotriva unei decizii de autorizare – Cerința unei proceduri cu un cost care să nu fie prohibitiv – Noțiune – Aplicare în timp – Efect direct – Efect asupra unei decizii naționale de stabilire a cheltuielilor de judecată rămase definitivă”

În cauza C-167/17,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Supreme Court (Curtea Supremă, Irlanda), prin decizia din 23 martie 2017, primită de Curte la 3 aprilie 2017, în procedura

Volkmar Klohn

împotriva

An Bord Pleanála,

cu participarea:

Sligo County Council,

Maloney and Matthews Animal Collections Ltd,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din doamna R. Silva de Lapuerta, vicepreședinte, îndeplinind funcția de președinte al Camerei întâi, și domnii J.-C. Bonichot (raportor), A. Arabadjev, E. Regan și C. G. Fernlund, judecători,

avocat general: domnul M. Bobek,

grefier: doamna L. Hewlett, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 22 februarie 2018,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul Klohn, de el însuși și de doamna B. Ohlig, avocate;
- pentru An Bord Pleanála, de A. Doyle, solicitor, și de B. Foley, BL;

* Limba de procedură: engleza.

– pentru Irlanda, de M. Browne, de G. Hodge și de M. A. Joyce, în calitate de agenți, asistați de M. Gray și de H. Godfrey, BL, și de R. Mulcahy, SC;

– pentru Comisia Europeană, de C. Zadra, de G. Gattinara și de J. Tomkin, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 5 iunie 2018,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 10a al cincilea paragraf din Directiva 85/337/CEE a Consiliului din 27 iunie 1985 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului (JO 1985, L 175, p. 40, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 174), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2003/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 mai 2003 (JO 2003, L 156, p. 17, Ediție specială, 15/vol. 10, p. 8) (denumită în continuare „Directiva 85/337 cu modificările ulterioare”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Volkmar Klohn, pe de o parte, și An Bord Pleanála (Agenția de Amenajare a Teritoriului, Irlanda) (denumită în continuare „Agenția”), pe de altă parte, cu privire la sarcina cheltuielilor de judecată ale procedurii judiciare pe care domnul Klohn a inițiat-o împotriva autorizației de construire eliberate de Agenție în vederea construirii, la Achonry, în County Sligo (comitatul Sligo, Irlanda), a unei unități de inspecție a animalelor găsite moarte pe ansamblul teritoriului irlandez.

Cadrul juridic

Dreptul internațional

- 3 Preambulul Convenției privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu, semnată la Aarhus la 25 iunie 1998 și aprobată în numele Comunității Europene prin Decizia 2005/370/CE a Consiliului din 17 februarie 2005 (JO 2005, L 124, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 201, denumită în continuare „Convenția de la Aarhus”), prevede:

„[...]”

Recunoscând, de asemenea, că fiecare persoană are dreptul de a trăi într-un mediu propice sănătății și bunăstării sale și că are obligația, atât individuală, cât și colectivă, de a proteja și îmbunătăți mediul în folosul generațiilor prezente și viitoare,

Având în vedere că, pentru a putea afirma acest drept și pentru a îndeplini această obligație, cetățenii trebuie să aibă acces la informații, să aibă dreptul de a participa la luarea deciziilor și să aibă acces la justiție în probleme de mediu și înțelegând faptul că cetățenii au nevoie de asistență pentru a-și exercita drepturile în acest sens,

[...]”

Preocupate de necesitatea de a pune la dispoziția publicului, inclusiv a organizațiilor, mecanisme juridice eficiente, astfel încât interesele legitime ale acestuia să fie protejate, iar legea să fie aplicată,

[...]”

4 Articolul 1 din Convenția de la Aarhus, intitulat „Obiectiv”, prevede:

„Pentru a contribui la protejarea dreptului fiecărei persoane din generațiile prezente și viitoare de a trăi într-un mediu propice sănătății și bunăstării sale, fiecare parte garantează drepturile de acces la informații, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în probleme de mediu în conformitate cu dispozițiile prezentei convenții.”

5 Articolul 3 din această convenție, intitulat „Dispoziții generale”, prevede la alineatul (8):

„Fiecare parte se asigură că persoanele care își exercită drepturile în conformitate cu dispozițiile prezentei convenții nu sunt penalizate, persecutate sau hărțuite în niciun fel pentru implicarea lor. Prezenta dispoziție nu aduce atingere puterii instanțelor naționale de a impune costuri rezonabile în cadrul procedurilor judiciare.”

6 Articolul 9 din convenția menționată, intitulat „Accesul la justiție”, prevede:

„(1) Fiecare parte se asigură, în cadrul legislației interne proprii, că orice persoană care consideră că cererea proprie de informații în conformitate cu articolul 4 a fost ignorată, refuzată pe nedrept, parțial sau total, sau rezolvată în mod necorespunzător sau tratată cu încălcarea dispozițiilor articolului menționat are acces la o cale de atac în fața unei instanțe de judecată sau a unui alt organism independent și imparțial stabilit prin lege.

[...]

(2) Fiecare parte, în cadrul legislației interne proprii, se asigură că membrii publicului interesat:

(a) care prezintă un interes suficient sau

(b) care susțin încălcarea unui drept, în cazul în care legea procedurală administrativă a unei părți prevede acest lucru ca o condiție, sau acces la o cale de atac în fața unei instanțe judiciare și/sau a unui alt organism independent și imparțial stabilit prin lege pentru a contesta legalitatea de fond și de procedură a oricărei decizii, acțiuni sau omiteri care intră sub incidența dispozițiilor articolului 6 și, în cazul în care se prevede acest lucru în legislația internă și fără a aduce atingere alineatului (3) menționat în continuare, a altor dispoziții relevante ale prezentei convenții.

Ceea ce constituie un interes suficient și încălcarea unui drept se stabilește în conformitate cu prevederile legislației interne și în conformitate cu obiectivul de a acorda publicului interesat acces larg la justiție în cadrul sferei de aplicare a prezentei convenții. În acest sens, interesul oricărei organizații neguvernamentale care îndeplinește dispozițiile prevăzute la articolul 2 alineatul (5) este considerat suficient în sensul literei (a) menționate anterior. De asemenea, astfel de organizații sunt considerate ca având drepturi la care se poate aduce atingere în sensul literei (b) menționate anterior.

[...]

(3) În plus față de căile de atac prevăzute la alineatele (1) și (2) și fără a le aduce atingere, fiecare parte se asigură că, în cazul în care îndeplinesc criteriile prevăzute de legislația internă proprie, în cazul în care acestea există, membrii publicului au acces la proceduri administrative sau judiciare pentru a contesta acțiuni și omiteri ale persoanelor fizice și ale autorităților publice care contravin dispozițiilor legislației interne proprii privind mediul.

(4) În plus față de alineatul (1) și fără a-i aduce atingere, procedurile prevăzute la alineatele (1), (2) și (3) prevăd căi de atac adecvate și eficiente, inclusiv prin măsuri provizorii, după caz, și sunt oneste, echitabile, oportune și nu exagerat de costisitoare. Deciziile luate în conformitate cu prezentul articol sunt pronunțate sau consemnate în scris. Hotărârile judecătorești și ale altor organisme, după caz, sunt puse la dispoziția publicului.

(5) Pentru o mai mare eficiență a dispozițiilor prezentului articol, fiecare parte se asigură că publicului i se furnizează informații privind accesul la căile de atac administrative și judiciare și se preocupă de stabilirea unor mecanisme de asistență adecvate pentru îndepărtarea sau reducerea barierelor financiare și de altă natură din calea accesului la justiție.”

Dreptul Uniunii

- 7 Directiva 85/337 cu modificările ulterioare prevede că proiectele publice și private care pot avea un impact important asupra mediului fac obiectul unei evaluări a efectelor asupra mediului. Aceasta instituie de asemenea obligații în materie de participare și de consultare a publicului în procesul de decizie în ceea ce privește autorizarea unor asemenea proiecte.
- 8 În urma aderării Uniunii Europene la Convenția de la Aarhus, legiuitorul Uniunii a adoptat Directiva 2003/35, al cărei articol 3 punctul 7 a inserat în Directiva 85/337 un articol 10a, care prevede:

„Statele membre se asigură, în conformitate cu sistemul legislativ intern aplicabil, că membrii publicului interesat:

- (a) care au un interes suficient sau
- (b) care pretind încălcarea unui drept, atunci când procedurile de drept administrativ al unui stat membru impun această condiție preliminară

au acces la o cale de atac în fața unei instanțe judiciare sau unui organism independent sau imparțial instituit în conformitate cu legea, prin care este contestată legalitatea de fond sau de procedură a deciziilor, a acțiunilor sau a omisiunilor care intră sub incidența dispozițiilor privind participarea publicului din prezenta directivă.

Statele membre stabilesc stadiul în care pot fi contestate deciziile, acțiunile sau omisiunile.

Statele membre stabilesc ce înseamnă interes suficient și încălcarea unui drept în conformitate cu obiectivul de a acorda un acces amplu la justiție publicului interesat. În acest sens, interesul oricărei organizații neguvernamentale care îndeplinește cerințele prevăzute la articolul 1 alineatul (2) este considerat suficient în sensul literei (a) a prezentului articol. Se consideră că aceste organizații au drepturi care pot fi încălcate în sensul literei (b) a prezentului articol.

Dispozițiile prezentului articol nu exclud posibilitatea unei căi de atac prealabile pe lângă o autoritate administrativă și nu afectează obligația de epuizare a tuturor căilor de atac administrative înainte de a recurge la procedurile de atac judiciare, atunci când legislația internă prevede o astfel de obligație.

Orice astfel de procedură trebuie să fie corectă, echitabilă, rapidă și cu un cost care să nu fie prohibitiv.

Pentru creșterea eficienței dispozițiilor prezentului articol, statele membre se asigură că informațiile practice privind accesul la căile de atac administrative și judiciare sunt puse la dispoziția publicului.”

- 9 Potrivit articolului 6 primul paragraf din Directiva 2003/35, „[s]tatele membre pun în aplicare actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma prezentei directive până la 25 iunie 2005. Statele membre informează de îndată Comisia cu privire la aceasta”.
- 10 Articolul 10a din Directiva 85/337 cu modificările ulterioare a fost reluat la articolul 11 din Directiva 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului (JO 2012, L 26, p. 1).

Dreptul irlandez

- 11 Sistemul irlandez al căii de atac jurisdicționale cuprinde două etape. Reclamanții trebuie, într-o primă etapă, să solicite High Court (Înalta Curte, Irlanda) autorizarea („leave”) de a exercita o cale de atac jurisdicțională, prezentând motivele căii de atac și concluziile lor. Calea de atac poate fi introdusă doar în cazul în care această autorizare este acordată.
- 12 Potrivit articolului 99 din rules of the Superior Courts (Regulamentul de procedură al instanțelor superioare), „cheltuielile de judecată urmează soluția dată în cauză”. În consecință, reclamantul care cade în pretenții este obligat, în principiu, să suporte cheltuielile de judecată efectuate de cealaltă parte, în plus față de propriile cheltuieli de judecată. Aceasta este regula generală, însă High Court (Înalta Curte) dispune de o putere de apreciere pentru a se abate de la aceasta în cazul în care circumstanțe specifice ale cauzei justifică acest lucru.
- 13 Instanța sesizată cu litigiul se pronunță numai cu privire la repartizarea cheltuielilor de judecată. Ulterior, cuantumul cheltuielilor de judecată stabilite în sarcina părții care cade în pretenții se cuantifică într-o decizie distinctă de către „Taxing Master”, o instanță însărcinată special cu stabilirea cheltuielilor de judecată, având în vedere documentele justificative furnizate de partea care are câștig de cauză. Această decizie poate face obiectul unei căi de atac.
- 14 În Hotărârea din 16 iulie 2009, Comisia/Irlanda (C-427/07, EU:C:2009:457, punctele 92-94), Curtea a statuat că Irlanda nu a transpus în dreptul național norma care figurează la articolul 10a din Directiva 85/337 modificată, potrivit căreia procedurile trebuie să aibă un „cost care să nu fie prohibitiv”.
- 15 În cursul anului 2011, pentru a se conforma consecințelor constatării unei neîndepliniri a obligațiilor cu privire la acest aspect, Irlanda a introdus în Legea privind amenajarea teritoriului și urbanismul un articol 50 B, în temeiul căruia, în domeniul de aplicare al acestei legi, fiecare parte trebuie, în principiu, să suporte propriile cheltuieli de judecată. Această prevedere nu este însă aplicabilă *ratione temporis* litigiului principal.

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 16 În cursul anului 2004, Agenția a acordat Maloney and Matthews Animal Collections Ltd o autorizație în vederea construirii, la Achonry, a unei unități de inspecție a animalelor găsite moarte pe întreg teritoriul irlandez. Construirea acestei unități fusese decisă în cadrul măsurilor luate ca răspuns la epidemia de encefalopatie spongiformă bovină.
- 17 La 24 iunie 2004, domnul Klohn, proprietar al unei ferme situate în proximitatea sitului unității respective, a solicitat să fie autorizat să introducă o acțiune jurisdicțională împotriva acestei autorizații de construire. Autorizarea solicitată i-a fost acordată la 31 iulie 2007.
- 18 Prin hotărârea din 23 aprilie 2008, High Court (Înalta Curte) a respins acțiunea domnului Klohn.

- 19 La 6 mai 2008, instanța menționată a obligat persoana interesată să suporte cheltuielile de judecată efectuate de Agenție. Această decizie nu a fost contestată.
- 20 În fața „Taxing Master” al High Court (Înalta Curte), însărcinat cu stabilirea cuantumului cheltuielilor de judecată care trebuiau rambursate în conformitate cu dreptul național, domnul Klohn a susținut că, în temeiul articolului 3 alineatul (8) și al articolului 9 alineatul (4) din Convenția de la Aarhus, precum și al articolului 10a din Directiva 85/337 cu modificările ulterioare, cheltuielile de judecată stabilite în sarcina sa nu ar trebui să reprezinte un „cost prohibitiv”.
- 21 Printr-o decizie din 24 iunie 2010, „Taxing Master” a apreciat că, în temeiul dreptului irlandez, nu avea competența de a efectua o apreciere a caracterului prohibitiv al acestui cost și a cuantificat cheltuielile de judecată care trebuie rambursate Agenției de către domnul Klohn la aproximativ 86 000 de euro.
- 22 Sesizată de persoana interesată cu o cerere de reexaminare a deciziei „Taxing Master”, High Court (Înalta Curte) a confirmat această decizie.
- 23 Domnul Klohn a declarat apel împotriva deciziei High Court (Înalta Curte) la Supreme Court (Curtea Supremă, Irlanda).
- 24 Supreme Court (Curtea Supremă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Cerința unui «cost care să nu fie prohibitiv» prevăzută la articolul 10a din [Directiva 85/337 cu modificările ulterioare] se poate aplica într-o cauză precum cea în discuție, în care autorizația contestată a fost acordată anterior expirării termenului de transpunere a directivei menționate și procedura prin care se contestă autorizația în cauză a fost de asemenea inițiată anterior datei respective? În caz afirmativ, această cerință a unui «cost care să nu fie prohibitiv» se aplică tuturor cheltuielilor efectuate în cadrul procedurii sau doar cheltuielilor efectuate după expirarea termenului de transpunere?
- 2) O instanță națională care beneficiază de putere de apreciere cu privire la obligarea părții care cade în pretenții la plata cheltuielilor de judecată, în lipsa oricărei măsuri specifice adoptate de statul membru în discuție în scopul transpunerii articolului 10a din [Directiva 85/337 cu modificările ulterioare], are obligația, atunci când se pronunță cu privire la cheltuielile de judecată într-o procedură căreia i se aplică dispoziția menționată, să se asigure că decizia sa nu determină un cost «prohibitiv» al procedurii, fie pentru că dispoziția în cauză are un efect direct, fie pentru că instanța națională trebuie să interpreteze dreptul său procedural național de o manieră care, în cea mai mare măsură posibilă, îndeplinește obiectivele articolului 10a?
- 3) Atunci când o decizie cu privire la cheltuielile de judecată se adoptă fără rezerve și, ca urmare a neexercitării unei căi de atac, ar fi considerată ca fiind definitivă în raport cu dreptul național, dreptul Uniunii impune fie:
- a) unui «Taxing Master» competent în conformitate cu dreptul național să stabilească cuantumul cheltuielilor de judecată efectuate în mod rezonabil de partea care a avut câștig de cauză; fie
  - b) unei instanțe sesizate cu o cale de atac împotriva deciziei «Taxing Master»

să aibă totuși obligația de a se îndepărta de la măsurile de drept național aplicabile și de a stabili cuantumul cheltuielilor de judecată care trebuie recuperate astfel încât să asigure ca aceste cheltuieli să nu determine un cost prohibitiv al procedurii?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la a doua întrebare

- 25 Prin intermediul celei de a doua întrebări, care trebuie analizată în primul rând, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă cerința potrivit căreia costul anumitor proceduri jurisdicționale în materie de mediu nu trebuie să fie prohibitiv (denumită în continuare „regula costului care să nu fie prohibitiv”), care figurează la articolul 10a al cincilea paragraf din Directiva 85/337 cu modificările ulterioare, are efect direct sau dacă instanța națională trebuie doar să interpreteze dreptul intern într-un mod care, pe cât posibil, să permită să se ajungă la o soluție conformă cu obiectivul urmărit de această normă.
- 26 Problema efectului direct al regulii costului care să nu fie prohibitiv se ridică în litigiul principal ca urmare a netranspunerii de către Irlanda a articolului 10a al cincilea paragraf din Directiva 85/337 modificată în termenul prevăzut la articolul 6 din Directiva 2003/35, și anume cel târziu la 25 iunie 2005. Această neîndeplinire a obligațiilor a fost constatată de Curte în Hotărârea din 16 iulie 2009, Comisia/Irlanda (C-427/07, EU:C:2009:457, punctele 92-94 și dispozitivul). În plus, reiese din explicațiile furnizate de instanța de trimitere că o normă națională în vederea transpunerii în dreptul intern a regulii costului care să nu fie prohibitiv a fost adoptată doar în cursul anului 2011, și anume ulterior deciziei pe fond care a finalizat procedura jurisdicțională în legătură cu care stabilirea cheltuielilor de judecată este în discuție în litigiul principal.
- 27 Trebuie amintit că dispoziții din dreptul Uniunii sunt direct aplicabile în cazul în care conferă particularilor drepturi pe care aceștia le pot invoca în justiție într-un stat membru (Hotărârea din 4 decembrie 1974, van Duyn, 41/74, EU:C:1974:133, punctele 4 și 8).
- 28 Asemenea dispoziții impun statelor membre o obligație precisă, care nu necesită adoptarea niciunui act, nici al instituțiilor Uniunii, nici al statelor membre, și care nu lasă acestora, în vederea executării sale, nicio facultate de apreciere (Hotărârea din 4 decembrie 1974, van Duyn, 41/74, EU:C:1974:133, punctul 6).
- 29 În această privință, trebuie amintit, mai întâi, că articolul 10a al cincilea paragraf din Directiva 85/337 cu modificările ulterioare se limitează să prevadă că procedurile jurisdicționale în cauză „trebuie să fie corect[e], echitabil[e], rapid[e] și cu un cost care să nu fie prohibitiv”. Ținând seama de caracterul general al termenilor utilizați, este dificil să se poată considera că aceste dispoziții impun statelor membre obligații suficient de precise pentru a nu necesita măsuri naționale care să asigure punerea în aplicare a acestora.
- 30 Apoi, Curtea a statuat că, în temeiul autonomiei procedurale și sub rezerva respectării principiilor echivalenței și efectivității, statele membre dispun de o marjă de apreciere la punerea în aplicare a articolului 10a din Directiva 85/337 cu modificările ulterioare (Hotărârea din 16 februarie 2012, Solway și alții, C-182/10, EU:C:2012:82, punctul 47, precum și Hotărârea din 7 noiembrie 2013, Gemeinde Altrip și alții, C-72/12, EU:C:2013:712, punctul 30).
- 31 În sfârșit și mai ales, Curtea s-a pronunțat cu privire la efectul direct al regulii costului care să nu fie prohibitiv. Astfel, această regulă figurează de asemenea, în termeni foarte apropiați, la articolul 9 alineatul (4) din Convenția de la Aarhus. Această similitudine nu este întâmplătoare, întrucât Directiva 2003/35, care a introdus articolul 10a în Directiva 85/337, avea ca obiect tocmai alinierea dreptului comunitar cu Convenția de la Aarhus în vederea aprobării acesteia de către Comunitate, după cum reiese din considerentul (5) al Directivei 2003/35.

- 32 Or, în Hotărârea din 15 martie 2018, North East Pylon Pressure Campaign și Sheehy (C-470/16, EU:C:2018:185, punctele 52 și 58), Curtea a statuat că articolul 9 alineatul (4) din Convenția de la Aarhus nu are aplicabilitate directă.
- 33 Întrucât Curtea nu apreciază aplicabilitatea directă a dispozițiilor unui acord semnat de Uniune după alte criterii decât cele pe care le utilizează pentru a stabili dacă dispozițiile unei directive sunt de aplicabilitate directă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 septembrie 1987, Demirel, 12/86, EU:C:1987:400, punctul 14), din hotărârea menționată anterior se poate desprinde de asemenea concluzia că regula costului care să nu fie prohibitiv, care figurează la articolul 10a al cincilea paragraf din Directiva 85/337 modificată, este lipsită de efect direct.
- 34 Având în vedere lipsa de efect direct a dispozițiilor în discuție ale Directivei 85/337 cu modificările ulterioare și transpunerea tardivă a acestora în ordinea juridică a statului membru în cauză, instanțele naționale ale acestuia din urmă sunt obligate, în măsura posibilului, să interpreteze dreptul intern începând de la expirarea termenului acordat statelor membre pentru transpunerea acestora în scopul atingerii obiectivului urmărit prin respectivele dispoziții, privilegiind interpretarea normelor naționale cea mai conformă cu această finalitate, pentru a ajunge astfel la o soluție compatibilă cu dispozițiile directivei menționate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 iulie 2006, Adelenor și alții, C-212/04, EU:C:2006:443, punctul 115 și dispozitivul).
- 35 Obiectivul urmărit de legiuitorul Uniunii atunci când a adoptat regula costului care să nu fie prohibitiv, care figurează la articolul 10a din Directiva 85/337 modificată, presupune ca particularii să nu fie împiedicați să inițieze sau să continue o cale de atac jurisdicțională care intră în domeniul de aplicare al acestei dispoziții din cauza sarcinii financiare pe care aceasta ar putea-o determina (Hotărârea din 11 aprilie 2013, Edwards și Pallikaropoulos, C-260/11, EU:C:2013:221, punctul 35). Acest obiectiv, care constă în acordarea unui acces amplu la justiție publicului interesat, servește, în sens mai larg, voinței legiuitorului Uniunii de a conserva, de a proteja și de a îmbunătăți calitatea mediului și de a determina publicul să aibă un rol activ în acest scop, precum și de a garanta respectarea dreptului la o cale de atac efectivă și a principiului efectivității (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 aprilie 2013, Edwards și Pallikaropoulos, C-260/11, EU:C:2013:221, punctele 31-33).
- 36 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 10a al cincilea paragraf din Directiva 85/337 modificată trebuie interpretat în sensul că regula costului care să nu fie prohibitiv pe care acesta o enunță este lipsită de efect direct. În lipsa transunerii acestui articol de către un stat membru, instanțele naționale din acesta din urmă sunt totuși obligate, în măsura posibilului, să interpreteze dreptul intern, începând de la expirarea termenului prevăzut pentru transpunerea articolului menționat, astfel încât particularii să nu fie împiedicați să inițieze sau să continue o cale de atac jurisdicțională care intră în domeniul de aplicare al aceluiași articol din cauza sarcinii financiare care ar putea rezulta din aceasta.

Cu privire la prima întrebare

- 37 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă regula costului care să nu fie prohibitiv prevăzută la articolul 10a din Directiva 85/337 cu modificările ulterioare este aplicabilă unei proceduri precum procedura principală, inițiată înainte de data expirării termenului de transpunere a acestui articol. În ipoteza unui răspuns afirmativ la această întrebare, instanța de trimitere solicită de asemenea să se stabilească dacă regula respectivă se aplică tuturor cheltuielilor efectuate în cadrul acestei proceduri sau doar celor efectuate după expirarea acestui termen de transpunere.

- 38 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, o normă nouă se aplică în principiu imediat efectelor viitoare ale unei situații care a apărut sub incidența normei vechi (Hotărârea din 11 decembrie 2008, Comisia/Freistaat Sachsen, C-334/07 P, EU:C:2008:709, punctul 43 și jurisprudența citată, Hotărârea din 6 iulie 2010, Monsanto Technology, C-428/08, EU:C:2010:402, punctul 66, precum și Hotărârea din 6 octombrie 2015, Comisia/Andersen, C-303/13 P, EU:C:2015:647, punctul 49).
- 39 Soluția este diferită, sub rezerva respectării principiului neretroactivității actelor juridice, numai dacă noua normă este însoțită de dispoziții speciale care stabilesc în mod specific condițiile de aplicare în timp a acesteia (Hotărârea din 16 decembrie 2010, Stichting Natuur en Milieu și alții, C-266/09, EU:C:2010:779, punctul 32).
- 40 Astfel, actele adoptate pentru transpunerea unei directive trebuie să se aplice efectelor viitoare ale unor situații apărute sub imperiul legii vechi, de la data expirării termenului de transpunere, cu excepția cazului în care directiva prevede altfel.
- 41 Or, Directiva 2003/35 nu conține nicio dispoziție specială în ceea ce privește condițiile de aplicare în timp a articolului 10a din Directiva 85/337 cu modificările ulterioare (Hotărârea din 7 noiembrie 2013, Gemeinde Altrip și alții, C-72/12, EU:C:2013:712, punctul 23).
- 42 În această privință, Curtea a statuat că articolul 10a din Directiva 85/337 cu modificările ulterioare trebuie interpretat în sensul că dispozițiile de drept intern adoptate în vederea transpunerii articolului menționat trebuie să se aplice procedurilor administrative de autorizare în curs la data expirării termenului de transpunere a acestei dispoziții (a se vedea în acest sens Hotărârea din 7 noiembrie 2013, Gemeinde Altrip și alții, C-72/12, EU:C:2013:712, punctul 31).
- 43 În cazul în care niciun act de transpunere nu a fost adoptat în termenul prevăzut în acest scop de o directivă, cum este cazul în litigiul principal, trebuie să se considere că obligația de a interpreta dreptul național în conformitate cu norma netranspusă se aplică de asemenea, în condițiile amintite la punctele 39 și 40 din prezenta hotărâre, de la data expirării acestui termen.
- 44 Astfel, în această ultimă situație, instanța națională are obligația de a interpreta dreptul intern pentru a ajunge, în măsura posibilului, la rezultatul urmărit de dispozițiile netranspuse ale unei directive, astfel cum s-a amintit la punctul 35 din prezenta hotărâre. Or, aplicabilitatea imediată la efectele viitoare ale situațiilor existente a unei norme noi rezultate dintr-o directivă, începând de la expirarea termenului de transpunere a acesteia, face parte din acest rezultat, cu excepția cazului în care directiva în cauză a dispus altfel cu privire la acest aspect.
- 45 Prin urmare, instanțele naționale au obligația să interpreteze dreptul național, de la expirarea termenului de transpunere a unei directive netranspuse, într-un mod în care să determine ca efectele viitoare ale situațiilor apărute sub incidența legii vechi să fie imediat compatibile cu dispozițiile acestei directive.
- 46 În lumina obiectivului urmărit de regula costului care să nu fie prohibitiv, care constă în modificarea alocării cheltuielilor de judecată în anumite proceduri jurisdicționale, o procedură inițiată înainte de expirarea termenului de transpunere a Directivei 2003/35 trebuie considerată o situație apărută sub imperiul legii vechi. Pe de altă parte, decizia privind alocarea cheltuielilor de judecată, luată de instanță la finalul procesului, reprezintă un efect viitor, de altfel incert, al procesului în curs. În consecință, instanțele naționale au obligația, atunci când decid asupra alocării cheltuielilor de judecată în procese care erau în curs la data expirării termenului de transpunere a acestei directive, să interpreteze dreptul intern pentru a ajunge, în măsura posibilului, la o soluție conformă cu finalitatea urmărită de regula costului care să nu fie prohibitiv.

- 47 În această privință, nu este necesar să se facă distincție între cheltuielile de judecată după cum au fost efectuate, în practică, înainte sau după expirarea termenului de transpunere, din moment ce decizia privind alocarea cheltuielilor de judecată nu a intervenit încă la acea dată și, prin urmare, obligația de a interpreta dreptul intern în conformitate cu regula costului care să nu fie prohibitiv este aplicabilă acestei decizii, astfel cum s-a precizat la punctul anterior. În plus, Curtea a hotărât că caracterul prohibitiv al procedurii trebuie apreciat global, ținând seama de toate costurile suportate de partea în cauză (Hotărârea din 11 aprilie 2013, *Edwards și Pallikaropoulos*, C-260/11, EU:C:2013:221, punctul 28).
- 48 Cu toate acestea, obligația instanței naționale de a se referi la conținutul unei directive atunci când interpretează și aplică normele pertinente ale dreptului intern este limitată de principiile generale ale dreptului, în special cele privind securitatea juridică și neretroactivitatea (Hotărârea din 8 noiembrie 2016, *Ognyanov*, C-554/14, EU:C:2016:835, punctul 63 și jurisprudența citată).
- 49 În această privință, Agenția susține că aplicabilitatea imediată a regulii costului care să nu fie prohibitiv în cazul procedurilor în curs este contrară principiului securității juridice. Aceasta consideră că regula de alocare a cheltuielilor de judecată, astfel cum era cunoscută încă de la începutul procedurii, a influențat cuantumul cheltuielilor de judecată pe care părțile au optat să le angajeze pentru apărarea drepturilor lor.
- 50 Desigur, principiul securității juridice, care are drept corolar principiul protecției încrederii legitime, impune în special ca normele de drept să fie clare și precise, iar efectele lor să fie previzibile, mai ales atunci când pot produce consecințe defavorabile pentru persoanele fizice și pentru întreprinderi (Hotărârea din 22 iunie 2017, *Unibet International*, C-49/16, EU:C:2017:491, punctul 43 și jurisprudența citată).
- 51 Pe de altă parte, dreptul de a se prevala de principiul protecției încrederii legitime aparține oricărui particular care se află într-o situație din care reiese că autoritatea competentă, prin furnizarea unor asigurări precise, l-a determinat să nutrească speranțe întemeiate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 octombrie 2010, *Nuova Agricast și Cofra/Comisia*, C-67/09 P, EU:C:2010:607, punctul 71).
- 52 Cu toate acestea, în procedura în discuție în litigiul principal, trebuie să se constate că părțile nu au primit nicio asigurare cu privire la menținerea în vigoare a normei de alocare a cheltuielilor de judecată până la terminarea procesului. Dimpotrivă, încă de la începutul acestei proceduri, la 24 iunie 2004, dată la care domnul Klohn a solicitat autorizarea de a introduce o cale de atac jurisdicțională, acestea puteau să prevadă, având în vedere obligațiile care rezultau, pentru Irlanda, din Directiva 2003/35, intrată în vigoare la 25 iunie 2003, că această normă ar trebui modificată în viitorul apropiat și cel târziu până la 25 iunie 2005, și anume probabil înainte de finalul procesului respectiv. În special, Irlanda și Agenția, în calitatea sa de organ al acestui stat membru, nu se pot prevala de încrederea legitimă în menținerea unei norme pe care Irlanda, în pofida obligației care i-a fost impusă de a o modifica în termenul prevăzut de această directivă, a omis să o modifice, astfel cum a constatat Curtea în Hotărârea din 16 iulie 2009, *Comisia/Irlanda* (C-427/07, EU:C:2009:457).
- 53 În sfârșit, Curtea a hotărât că principiul protecției încrederii legitime nu poate fi extins până la a împiedica, în general, o normă nouă să se aplice efectelor viitoare ale unor situații apărute sub incidența normei vechi (Hotărârea din 6 octombrie 2015, *Comisia/Andersen*, C-303/13 P, EU:C:2015:647, punctul 49).
- 54 Astfel, Agenția nu poate susține în mod întemeiat că principiul securității juridice se opune obligației care revine instanțelor naționale de a interpreta dreptul național în conformitate cu regula privind costul care să nu fie prohibitiv atunci când se pronunță asupra alocării cheltuielilor de judecată.

55 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 10a al cincilea paragraf din Directiva 85/337 cu modificările ulterioare trebuie interpretat în sensul că obligația de interpretare conformă se impune instanțelor unui stat membru atunci când decid cu privire la alocarea cheltuielilor de judecată în procedurile jurisdicționale care erau în curs la data expirării termenului de transpunere a regulii privind costul care să nu fie prohibitiv prevăzute la acest articol 10a al cincilea paragraf, indiferent de data la care respectivele cheltuieli de judecată au fost efectuate în cursul procedurii în cauză.

Cu privire la a treia întrebare

56 Pentru înțelegerea corectă a celei de a treia întrebări, trebuie amintit, în prealabil, că procedura irlandeză în materie de cheltuieli de judecată se desfășoară în două etape. În urma deciziei sale pe fond, instanța sesizată cu litigiul se pronunță într-o primă etapă cu privire la repartizarea sarcinii cheltuielilor de judecată. Într-o a doua etapă, „Taxing Master” stabilește cuantumul acestora, sub controlul unei instanțe, și anume High Court (Înalta Curte) și ulterior, eventual, Supreme Court (Curtea Supremă).

57 Potrivit indicațiilor furnizate de instanța de trimitere cu privire la procedura principală, High Court (Înalta Curte), întrucât a respins acțiunea formulată de domnul Klohn, l-a obligat pe acesta din urmă, la 6 mai 2008, să suporte cheltuielile de judecată efectuate de Agenție, în conformitate cu articolul 99 din Regulamentul de procedură al instanțelor superioare, potrivit căruia „cheltuielile de judecată urmează soluția dată în cauză”. Această decizie a rămas definitivă, întrucât nu a fost contestată în termenele prevăzute. „Taxing Master” a cuantificat cheltuielile de judecată care trebuie rambursate Agenției de către domnul Klohn la aproximativ 86 000 de euro, prin decizia din 24 iunie 2010, care a fost contestată în fața High Court (Înalta Curte), iar ulterior în fața instanței de trimitere.

58 Ținând seama de aceste elemente, trebuie să se înțeleagă a treia întrebare în sensul că urmărește să se stabilească dacă, în litigiul principal, având în vedere autoritatea de lucru judecat a hotărârii High Court (Înalta Curte) din 6 mai 2008, rămasă definitivă în ceea ce privește repartizarea cheltuielilor de judecată, instanțele naționale care se pronunță cu privire la acțiunea introdusă de reclamantul din litigiul principal împotriva deciziei „Taxing Master” de stabilire a cuantumului cheltuielilor de judecată sunt obligate să interpreteze dreptul național astfel încât acest reclamant să nu suporte un cost prohibitiv.

59 În temeiul unei jurisprudențe constante, la aplicarea dreptului intern, instanțele naționale sunt obligate, în măsura posibilului, să interpreteze dispozițiile acestuia în lumina textului și a finalității directivei în cauză pentru a atinge rezultatul urmărit de aceasta și, prin urmare, să se conformeze articolului 288 al treilea paragraf TFUE (Hotărârea din 4 iulie 2006, Adelener și alții, C-212/04, EU:C:2006:443, punctul 108, precum și jurisprudența citată).

60 Cerința unei interpretări conforme a dreptului național este, astfel, inerentă sistemului Tratatului FUE, întrucât permite instanțelor naționale să asigure, în cadrul competențelor lor, deplina eficacitate a dreptului Uniunii atunci când soluționează litigiile cu care sunt sesizate (Hotărârea din 4 iulie 2006, Adelener și alții, C-212/04, EU:C:2006:443, punctul 109, precum și jurisprudența citată).

61 Cu toate acestea, principiul interpretării conforme a dreptului național are anumite limite.

62 Pe de o parte, astfel cum s-a menționat deja la punctul 48 din prezenta hotărâre, obligația instanței naționale de a se referi la conținutul unei directive atunci când interpretează și aplică normele pertinente din dreptul intern este limitată de principiile generale de drept.

- 63 În această privință, principiul autorității de lucru judecat are o importanță deosebită atât în ordinea juridică a Uniunii, cât și în ordinele juridice naționale. Astfel, pentru a garanta atât stabilitatea dreptului și a raporturilor juridice, cât și o bună administrare a justiției, este necesar ca deciziile judecătorești rămase definitive după epuizarea căilor de atac disponibile sau după expirarea termenelor de exercitare a acestor căi de atac să nu mai poată fi contestate (Hotărârea din 11 noiembrie 2015, Klausner Holz Niedersachsen, C-505/14, EU:C:2015:742, punctul 38 și jurisprudența citată).
- 64 De asemenea, dreptul Uniunii nu impune înlăturarea aplicării normelor de procedură naționale care conferă autoritate de lucru judecat unei decizii judecătorești (Hotărârea din 20 martie 2018, Di Puma și Consob, C-596/16 și C-597/16, EU:C:2018:192, punctul 31, precum și jurisprudența citată).
- 65 Pe de altă parte, obligația de interpretare conformă încetează în cazul în care dreptul național nu poate fi interpretat astfel încât să conducă la un rezultat compatibil cu cel vizat de directiva în cauză. Cu alte cuvinte, principiul interpretării conforme nu poate fi utilizat ca temei pentru o interpretare *contra legem* a dreptului național (Hotărârea din 4 iulie 2006, Adelener și alții, C-212/04, EU:C:2006:443, punctul 110, precum și Hotărârea din 15 aprilie 2008, Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, punctul 100).
- 66 Este necesar să se sublinieze că, atunci când este sesizată în temeiul articolului 267 TFUE, Curtea nu este competentă să aprecieze dacă limitele menționate anterior se opun unei interpretări a dreptului național conforme cu o normă de drept al Uniunii. De manieră generală, nu este de competența Curții, în cadrul procedurii preliminare, să interpreteze dreptul național (Hotărârea din 1 decembrie 1965, Dekker, 33/65 EU:C:1965:118), instanța națională fiind singura competentă în această privință (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 septembrie 2013, Ottica New Line, C-539/11, EU:C:2013:591, punctul 48).
- 67 Revine, așadar, instanței de trimitere sarcina de a aprecia autoritatea de lucru judecat a deciziei din 6 mai 2008 prin care High Court (Înalta Curte) a stabilit cheltuielile de judecată din procedura în cauză în sarcina domnului Klohn, pentru a determina dacă și în ce măsură o interpretare a dreptului național conformă cu regula privind costul care să nu fie prohibitiv este posibilă în litigiul principal.
- 68 În aceste condiții, Curtea poate doar să aducă precizări destinate să orienteze instanța de trimitere în aprecierea sa (Hotărârea din 21 februarie 2006, Halifax și alții, C-255/02, EU:C:2006:121, punctul 77) și să îi indice care interpretare a dreptului național ar îndeplini obligația sa de interpretare a acestuia în conformitate cu dreptul Uniunii.
- 69 În această privință, este necesar să se arate că decizia din 6 mai 2008 prin care High Court (Înalta Curte) s-a pronunțat cu privire la repartizarea cheltuielilor de judecată, stabilind în special cheltuielile de judecată efectuate de Agenție în sarcina domnului Klohn, nu are același obiect precum decizia „Taxing Master” aflată la originea procedurii jurisdicționale în fața instanței de trimitere, în măsura în care printre altele această decizie nu a stabilit cuantumul exact al cheltuielilor puse în sarcina reclamantului din litigiul principal. Or, potrivit jurisprudenței Curții, autoritatea de lucru judecat se extinde doar la pretențiile juridice în privința cărora s-a pronunțat instanța. Aceasta nu împiedică, așadar, ca „Taxing Master” sau o instanță în cadrul unui litigiu ulterior să se pronunțe asupra unor chestiuni de drept în privința cărora această decizie definitivă nu s-a pronunțat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 noiembrie 2015, Klausner Holz Niedersachsen, C-505/14, EU:C:2015:742, punctul 36).
- 70 În plus, o interpretare care constă în faptul de a considera că, având în vedere legătura strânsă care există între decizia privind sarcina cheltuielilor de judecată și cea care stabilește cuantumul acestora, Agenția ar avea dreptul să solicite totalitatea cheltuielilor de judecată efectuate în limite rezonabile pentru apărarea sa, ar contraveni principiului securității juridice și cerinței privind caracterul previzibil al dreptului Uniunii. Astfel, după cum a arătat avocatul general la punctul 114 din concluzii, domnul Klohn nu era în măsură să cunoască, până la decizia „Taxing Master”, pronunțată la mai mult de un

an după decizia care l-a obligat la plata cheltuielilor de judecată, cuantumul cheltuielilor de judecată pe care le-ar avea de rambursat părților câștigătoare și nici, în consecință, să conteste în cunoștință de cauză prima dintre deciziile menționate. Cuantumul cheltuielilor de judecată recuperabile ale Agenției, astfel cum a decis „Taxing Master”, era cu atât mai puțin previzibil pentru persoana interesată cu cât se ridica la aproape triplul cuantumului cheltuielilor de judecată pe care ea însăși le-a efectuat în cadrul procedurii în cauză.

- 71 Este necesar, așadar, să se răspundă la a treia întrebare că articolul 10a al cincilea paragraf din Directiva 85/337 cu modificările ulterioare trebuie să fie interpretat în sensul că, într-un litigiu precum litigiul principal, obligația de interpretare conformă revine instanței naționale chemate să se pronunțe cu privire la cuantumul cheltuielilor de judecată, în măsura în care autoritatea de lucru judecat a deciziei rămase definitivă referitoare la repartizarea cheltuielilor de judecată nu se opune acestui fapt, aspect care trebuie verificat de instanța de trimitere.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 72 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

- 1) **Articolul 10a al cincilea paragraf din Directiva 85/337/CEE a Consiliului din 27 iunie 1985 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2003/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 mai 2003, trebuie interpretat în sensul că cerința potrivit căreia costul anumitor proceduri judiciare în materie de mediu nu trebuie să fie prohibitiv pe care acesta o prevede este lipsită de efect direct. În lipsa transpunerii acestui articol de către un stat membru, instanțele naționale din acesta din urmă sunt totuși obligate, în măsura posibilului, să interpreteze dreptul intern, începând de la expirarea termenului prevăzut pentru transpunerea articolului menționat, astfel încât particularii să nu fie împiedicați să inițieze sau să continue o cale de atac jurisdicțională care intră în domeniul de aplicare al aceluiași articol din cauza sarcinii financiare care ar putea rezulta din aceasta.**
- 2) **Articolul 10a al cincilea paragraf din Directiva 85/337, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2003/35, trebuie interpretat în sensul că obligația de interpretare conformă se impune instanțelor unui stat membru atunci când decid cu privire la alocarea cheltuielilor de judecată în procedurile jurisdicționale care erau în curs la data expirării termenului de transpunere a cerinței potrivit căreia costul anumitor proceduri jurisdicționale în materie de mediu nu trebuie să fie prohibitiv, prevăzută la acest articol 10a al cincilea paragraf, indiferent de data la care respectivele cheltuieli de judecată au fost efectuate în cursul procedurii în cauză.**
- 3) **Articolul 10a al cincilea paragraf din Directiva 85/337, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2003/35, trebuie interpretat în sensul că, într-un litigiu precum litigiul principal, obligația de interpretare conformă revine instanței naționale chemate să se pronunțe cu privire la cuantumul cheltuielilor de judecată, în măsura în care autoritatea de lucru judecat a deciziei rămase definitivă referitoare la repartizarea cheltuielilor de judecată nu se opune acestui fapt, aspect care trebuie verificat de instanța de trimitere.**

Semnături